

Justyna Domoń

Sposób na czas wolny – zajęcia pozaszkolne dla uczniów klas I–III w gminie Wieliczka

Way of Free Time – Extracurricular Activities
for Students in Grades I–III
in the Municipality of Wieliczka

*Nie można zmusić ziarna do rozwoju i kielkowania,
można jedynie stworzyć warunki zezwalające na to,
aby ziarno rozwinęło wszystkie tkwiące w nim możliwości*

Carl Rogers

Edukacja wczesnoszkolna kieruje uwagę na proces nauczania i wychowania uczniów klas I–III szkoły podstawowej głównie w środowisku szkolnym. Jednakże czas wolny od nauki w przypadku dzieci młodszych stanowi znaczną część każdego dnia. Mając na uwadze dobro i wszechstronny rozwój dziecka w tym wieku, należy pamiętać o tworzeniu odpowiednich warunków, sprzyjających należytemu wykorzystaniu tego czasu. Ciekawość dojrzewającej psychiki, intensywny rozwój, chłonność rzeczy nowych angażuje otoczenie do kreowania odpowiednich warunków stymulujących rozwój. Dziecku nie wystarcza nauka szkolna i praca, pragnie ono samodzielnie, w grupie rówieśników, a także u osób starszych szukać interesujących je rzeczy, zjawisk, miejsc, czynności. Dlatego też zajęcia pozaszkolne stanowią dla rozwoju dziecka źródło nowych przeżyć, odkrywania i kształtowania zainteresowań, pasji, zwolnienia napięcia psychicznego w atmosferze dobrowolności i możliwości wyboru przez

samo dziecko form i treści zajęć, wynikających z własnych potrzeb i zainteresowań, które nie są uwarunkowane obowiązkami szkolnymi. Wydłużający się czas pracy rodziców, zmęczenie obowiązkami zawodowymi i domowymi, a z drugiej strony rosnąca świadomość o potrzebie rozwoju własnego dziecka, często jedyne w rodzinie, powoduje rosnące zainteresowanie zajęciami pozaszkolnymi. Odpowiedzialny rodzic wie, że właściwa organizacja czasu wolnego dziecka ma ogromne znaczenie dla jego rozwoju m.in. intelektualnego, społecznego, fizycznego, a także zwiększenia szans edukacyjnych. Jednak, czy uczniowie mają możliwość znaleźć w miejscu swojego zamieszkania odpowiedni sposób na czas wolny? Czy miejsce zamieszkania determinuje szansę udziału dzieci w zajęciach pozaszkolnych? Jaką perspektywę wykorzystania czasu wolnego mają uczniowie szkół podstawowych w gminie Wieliczka?

Zajęcia pozaszkolne w świetle literatury przedmiotu

Podczas kompletowania literatury przedmiotu dał się zauważyć brak aktualnych opracowań na temat zajęć pozaszkolnych. Cenne okazują się wciąż pozycje z lat 70. i 80. XX wieku, przede wszystkim przedstawiciele pedagogiki społecznej, takich jak Aleksander Kamiński – twórca metody zachowawczej. Aktualna literatura, artykuły w czasopismach psychologiczno-pedagogicznych zwracają uwagę na czas wolny dziecka, podkreślając wartość różnorodnych zajęć pozaszkolnych, jednakże nie przedstawiają ich podstaw metodycznych. W celu wyjaśnienia podstawowego pojęcia należy zwrócić uwagę, iż niektórzy autorzy zamiennie stosują nazwy: praca, zajęcia, wychowanie pozaszkolne. Wincenty Okoń pracę pozaszkolną określa jako nieobowiązkową działalność uczniów, wykonywaną w czasie wolnym poza szkołą i organizowaną przez takie pozaszkolne placówki i organizacje, jak pałace młodzieży, ogniska pracy pozaszkolnej, domy kultury, organizacje młodzieżowe¹. Celem pracy pozaszkolnej jest świadome włączenie do procesu wychowawczego tych czynników wychowania równoległego, które mogą korzystnie wpłynąć na wielostronny rozwój osobowości uczniów. Z powyższej definicji wynika, że pozaszkolne formy edukacji stanowią część składową wychowania równoległego. Wątek edukacji równoległej rozwinął E. Trempała określając ją jako szeroki strumień różnorodnych bodźców edukacyjnych płynących z różnych podmiotów środowiska wychowawczego intencjonalnego i nieintencjonalnego mających wpływ na zachowanie człowieka, jego działalność, a także rozwój różnych sfer osobowości². Przebiega ona równoległe do edukacji realizowanej w sposób celowy i świadomy w pro-

¹ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2001, s. 312.

² J. Wolczyk, B. Passini, *Oświata równoległa, wychowanie równoległe*, [w:] *Wychowanie i środowisko*, red. T. Pilch, B. Passini, Warszawa 1979, s. 284.

cesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły. Cz. Kupisiewicz zwraca uwagę, że zajęcia pozaszkolne są obok zajęć szkolnych drugą istotną formą organizacyjną procesu nauczania-uczenia się, uzupełniającą działalność dydaktyczno-wychowawczą prowadzoną na lekcji³. Natomiast A. Kamiński wyróżnił cztery rodzaje aktywności pozalekcyjnej ucznia: realizowaną w ramach szkoły, praktykowaną w placówkach pozaszkolnych, zachodzącą w związkach młodzieży oraz pobudzaną przez środki masowego przekazu⁴. Podkreśla, że placówki pozaszkolne nie powinny pełnić zadań w dziedzinie wychowania i kształcenia ukierunkowanych na potrzeby szkoły. Duże znaczenie przypisuje utylitarным, praktycznym, metodycznym aspektom pracy tych placówek koncentrując się na możliwościach skutecznego oddziaływania wychowawczego oraz usprawnienia i upowszechnienia wychowania pozalekcyjnego i pozaszkolnego⁵. W późniejszych pracach A. Kamińskiego zagadnienie wychowania pozaszkolnego zatacza szersze kręgi i wkracza w obszar problematyki czasu wolnego, które dzieli na: odpoczynek, zabawę i zajęcia rozwijające. Mówiąc o wychowaniu pozalekcyjnym, pozaszkolnym, czasie wolnym i wczasowaniu ma na myśli wspólnotę rozwoju i wspólnotę edukacji⁶. Warto zaznaczyć, że w 2002 roku z inicjatywy sekretariatu Krajowej Rady Placówek Wychowania Pozaszkolnego powstało Polskie Stowarzyszenie Wychowania Pozaszkolnego im. Aleksandra Kamińskiego z siedzibą w Krakowie. Swój cel stowarzyszenie opisuje słowami: „w centrum naszych działań jest młody człowiek i jego zainteresowania. Zrzeszamy placówki wychowania pozaszkolnego z terenu całej Polski oraz pasjonatów edukacji w czasie wolnym. Stowarzyszenie jest miejscem, w którym podejmujemy wzajemną rozmowę i współpracę dla podwyższenia jakości naszych działań. Wraz z dziećmi i młodzieżą podążamy za ich potrzebami i marzeniami”⁷. W 2011 roku Polskie Stowarzyszenie Placówek Wychowania Pozaszkolnego ustanowiło dzień 13 czerwca świętem edukacji pozaszkolnej.

Zajęcia pozaszkolne w rozwoju dziecka i organizacji czasu wolnego

Czas wolny ucznia bywa niedocenianą sferą jego życia, chociaż jak zaznacza O. Bykowska i M. J. Szymański prawidłowa organizacja czasu

³ Cz. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000, s. 174–175.

⁴ A. Kamiński, *Funkcje pedagogiki społecznej. Praca socjalna i kulturalna*, Warszawa 1980, s. 332.

⁵ B. Smolińska-Theiss, *Wychowanie pozalekcyjne i pozaszkolne – wkład Aleksandra Kamińskiego w rozwój pedagogiki społecznej*, [w:] *Aleksander Kamiński i jego twórczość pedagogiczna. Dyskusja o przeszłości wobec teraźniejszości i przyszłości*, red. E. Marynowicz-Hetka, H. Kubicka, M. Grenosik, Łódź 2004, s. 199.

⁶ Tamże, s. 202.

⁷ Oficjalna strona internetowa Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego, http://pswp.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=136:o-nas&catid=46:informacje-podstawowe&Itemid=90, (dostęp: 15.04.2014).

wolnego dziecka odgrywa coraz ważniejszą rolę w życiu człowieka i całego społeczeństwa zwłaszcza w krajach zainteresowanych rozwojem⁸. Jak podkreśla B. Smolińska-Theiss wychowanie dziecka na pełnowartościowego obywatela nastąpi dopiero wtedy, gdy jego edukacja będzie kształtowana wspólnie przez rodzinę, szkołę i placówki wychowania pozaszkolnego⁹.

W prawodawstwie państw europejskich, międzynarodowych dokumentach prawnych uwzględnia się aspekt organizacji czasu wolnego m. in. artykuł 31 Konwencji ONZ o prawach dziecka sygnalizuje, że „Państwa-Strony uznają prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego, do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku dziecka oraz do nieskrepowanego uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym. Państwa-Strony będą przestrzegały oraz popierały prawo dziecka do wszechstronnego uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym oraz będą sprzyjały tworzeniu właściwych i równych sposobności dla działalności kulturalnej, artystycznej, rekreacyjnej oraz w zakresie wykorzystania czasu wolnego”¹⁰.

W aspekcie osobistym i społecznym niezwykle ważne jest, w jaki sposób wykorzystywany jest czas wolny w wieku dziecięcym, w okresie formowania się osobowości człowieka. Należy zwrócić uwagę na fakt, że w tym okresie występują największe zasoby wolnego czasu. Dzieci w wieku 6–10 lat posiadają go przeciętnie 8 godzin dziennie, a dzieci w wieku 11–15 lat ok. 6 godzin dziennie¹¹. Czas wolny dziecka to czas, który pozostaje mu do dyspozycji po wypełnieniu wszelkich obowiązków szkolnych oraz domowych. W czasie tym dziecko zaspokaja swoje potrzeby, rozwija swoje zainteresowania, bawi się, odpoczywa. A. Zawadzka czas wolny określa jako „czas poza obowiązkami i koniecznościami życiowymi, którym jednostka dysponuje względnie dobrowolnie i wypełnia odpoczynkiem, rozrywką, pracą nad sobą w sposób służący zarazem rozwojowi biosocjokulturalnemu”¹². Czas wolny dzieci objęty jest pewnym nadzorem i kontrolą ze strony rodziców, szkoły, organizacji społecznych. Jednakże kontrola ta powinna być taktowna, dopuszczająca samodzielność, nieograniczająca swobody wyboru zajęć i inicjatywy. R. Wroczyński używa pojęcia „kontrola wychowawcza”¹³.

⁸ O. Bykowska, M.J. Szymański, *Organizacja czasu wolnego dzieci w Polsce*, Kraków 2008, s. 63.

⁹ B. Smolińska-Theiss, *Wychowanie pozalekcyjne i pozaszkolne – wkład Aleksandra Kamińskiego w rozwój pedagogiki społecznej*, dz. cyt., s. 203.

¹⁰ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, http://www.unicef.org/magic/resources/CRC_polish_language_version.pdf, (dostęp: 20.03.2014).

¹¹ O. Bykowska, M.J. Szymański, *Organizacja czasu wolnego dzieci w Polsce*, dz. cyt., s. 63.

¹² A. Zawadzka, *Dziecko a zmienność nauki szkolnej: opieka rodzicielska, realizacja potrzeb biologicznych, obowiązków i wartość wypoczynku ucznia klasy trzeciej ze zmiany ранней lub populudniowej*, Wrocław 1991, s. 22.

Czas wolny dzieci i młodzieży posiada cztery podstawowe aspekty, które nadają mu wartość środka wychowawczego: socjologiczno-ekonomiczny, psychologiczny, fizjologiczno-zdrowotny, pedagogiczny¹⁴. Potencjał wolnego czasu, jako szczególnej sfery socjalizacji dzieci, polega na szerokich możliwościach jego wykorzystania w celach poznawczych, oświatowych, rekreacyjnych, kulturowych i twórczych. Ks. Andrzej Augustyński inicjator powstania i przewodniczący stowarzyszenia Siemacha, który świadczy systemową pomoc dzieciom i młodzieży w zakresie edukacji, wychowania, terapii i rozwoju fizycznego podkreśla, że poprzez organizowanie zajęć dla dzieci ważne jest otwieranie przed nimi świata nadziei, w którym każdy będzie miał szansę rozwoju, a cierpliwe dawanie nowych możliwości wprowadza atmosferę porozumienia¹⁵.

W każdym człowieku drzemią różnorodne zainteresowania, uzdolnienia, talenty. Poprzez odpowiednią organizację atrakcyjnych zajęć w czasie wolnym tworzy się pomyśle okoliczności do ujawnienia oraz rozwoju zainteresowań. Zainteresowania pełnią ważną rolę w życiu człowieka. Stanowią podstawę procesu uczenia się i wszelkiego działania ludzkiego, kształtują osobowość, sprzyjają osiągnięciu powodzenia i zadowolenia w procesie nauczania, przygotowują do samorozwoju, edukacji całościowej, dynamizują rozwój, wytwarzają w człowieku niezależność i zaopatrują w różnorodne narzędzia poznawania świata¹⁶. Zainteresowania, które są rozbudzone dostatecznie wcześniej i odpowiednio wykształcone stają się indywidualnym potencjałem jednostki i kapitałem społecznym.

Warunki pracy w placówkach pozaszkolnych sprzyjają swobodnej działalności, podejmowaniu różnych czynności i zadań, wyzwalaniu inwencji i pomysłowości dzieci, ujawnianiu i rozwojowi różnorodnych zainteresowań. Dominująca zasada dobrowolności, gwarantuje pełniejsze uwzględnienie indywidualnych właściwości dziecka, szczególnie jego zainteresowań i sprawności. Na zajęciach pozaszkolnych istnieje większa możliwość łączenia wiedzy teoretycznej z praktyczną niż w warunkach szkolnych. Dziecko może zastosować w praktyce zdobytą wiedzę. Również w placówkach wychowania pozaszkolnego istnieją lepsze warunki realizacji zasady indywidualizacji niż w szkole, gdzie obowiązuje sztywna struktura organizacyjna i programowa, dziecko pracuje we własnym tempie, a prowadzący może dostosować metody do możliwości jednostki¹⁷.

¹³ R. Wroczyński, *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1976, s. 226.

¹⁴ P. Pindera, M. Pindera, A. Szostak, *Czas wolny dzieci*, „Nauczyciel i Szkoła” (2003)1–2, s. 78.

¹⁵ A. Augustyński, *Przestrzeń zaufania i nadziei*, „Świat Problemów” (2011) 4, s. 14.

¹⁶ B. Klasińska, *Kształtowanie zainteresowań uczniów wyzwaniem współczesnej i przyszłej edukacji*, <http://zn.mwse.edu.pl/ebooki/18/139-149.pdf>, (dostęp: 21.03.2014).

¹⁷ M. Winiarski, *Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży w rejonie zamieszkania*, Warszawa 1979, s. 25–26.

Udział dziecka w życiu zespołowym na zajęciach pozaszkolnych ma duże znaczenie dla jego ogólnego rozwoju, ponieważ zostają wtedy zaspokojone jego trzy ważne potrzeby: potrzeba bezpieczeństwa, potrzeba kontaktu społecznego, potrzeba uznania społecznego¹⁸. Poprzez udział w życiu społecznym dziecko opanowuje szereg zasad, system norm postępowania moralnego, poznaje je i utrwała, zdobywa umiejętność doboru sobie partnerów, współzycia i współdziałania, podporządkowania się przepisom i obyczajom, uczy się życzliwości i szacunku dla innych, umiejętności organizacyjnych, dyskrecji i taktu. Czas wolny ułatwia kontaktom, uczy współdziałania, sprzyja wyzwalaniu inicjatyw twórczych i organizacyjnych. Wykorzystanie czasu wolnego jest także dobrym sposobem łagodzenia rozmiarów i skutków występującego zjawiska anonimowości życia codziennego, osamotnienia współczesnego człowieka. W czasie wolnym istnieją najwłaściwsze warunki do wszechstronnego rozwoju społecznego: uczestniczenia w rozlicznych grupach społecznych, nawiązywania bogatych kontaktów i zdobywania wszechstronnych, kształcących doświadczeń społecznych mających ogromne znaczenie dla zaspokojenia podstawowych potrzeb dziecka, przyswojenia norm postępowania moralnego oraz rozwijania umiejętności organizacyjnych, nieodzownych w procesie poprawnego współdziałania społecznego¹⁹.

Na rozwój biopsychiczny dzieci szczególny wpływ mają zajęcia ruchowe. Sport jest doskonałym środkiem podnoszenia sprawności ruchowej i utrzymania zdrowia, ma także ważną rolę w kształtowaniu cech psychospołecznych osobowości dzieci i młodzieży. Rola rekreacji fizycznej i sportu przejawia się również w rozwijaniu umiejętności współzycia w zespole rówieśniczym oraz kulturze życia społecznego, wdrażania do systematycznej pracy nad sobą, samodoskonalenia, a także kształtowania kultury czasu wolnego²⁰.

Ważnym aspektem w działalności placówek wychowania pozaszkolnego jest wychowanie do racjonalnego spędzania czasu wolnego. To jak jednostka wykorzystuje wolny czas, ma bezpośredni wpływ na jej rozwój, dlatego może on być dla człowieka szansą lub zagrożeniem, a koszty wynikające z jego niewłaściwego wykorzystania ponosi nie tylko jednostka, ale całe społeczeństwo. Działania edukacyjne skierowane do dziecka powinny mieć na celu pogłębianie samoświadomości jednostki, stworzenie warunków do racjonalnego wykorzystania czasu wolnego. Należy podkreślić, że odpowiedzialni są rodzice, szkoła, a także placówki wychowania pozaszkolnego²¹. J. Pięta określa wychowanie do wczasów jako „zamierzone i ce-

---

¹⁸ Tamże, s. 30.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, s. 192.

²¹ T. Wilk, *Niektóre obszary pracy opiekuńczo-wychowawczej i edukacyjnej szkoły oraz środowiska lokalnego*, Kraków 2007, s. 131.

lowe działanie wychowawców i środowiska społecznego ukierunkowanie na wywołanie trwałych zmian w osobowości wychowanka, przejawiających się rozbudzeniem zainteresowania różnymi formami wczasowania oraz internalizacji określonych potrzeb, wartości, motywacji i postaw związanych z racjonalnym (pożytecznym, rozumnym) spędzaniem czasu wolnego²².

A. Jakubowicz-Bryx zauważa, że formy spędzania czasu wolnego przez uczniów klas niższych często odbiegają od jakichkolwiek norm. Ograniczają się do oglądania telewizji, spędzania czasu przed komputerem. Podkreśla, że czas wolny powinien służyć rozwijaniu zainteresowań, pobudzać do działania. Autorka przeprowadziła badania, których przedmiotem był związek pomiędzy zainteresowaniami uczniów w edukacji wczesnoszkolnej a sposobami spędzania przez nich czasu wolnego. Badaczka wykazała, że większa liczba dzieci mieszkająca w mieście uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych niż na wsi, co może być uwarunkowane brakiem atrakcyjnych zajęć organizowanych przez szkołę. Stwierdziła także, że podobna jest ilość czasu wolnego wśród dzieci mieszkających na wsi i w mieście oraz ich zainteresowania²³.

Natomiast M. Brzozowska-Brywczyńska zauważa aktualnie panującą ideę dzieciństwa, jako czasu akumulacji kapitału: społecznego, intelektualnego, symbolicznego. Czas wolny dziecka jest zorganizowany, pozornie wolny, ponieważ jest wypełniony zajęciami dodatkowymi rozwijającymi pamięć, sprawność fizyczną, znajomość języków, zdolności muzyczne, plastyczne. W sposób zorganizowany i niejednokrotnie wyraźnie wpisany w ramy konkretnej metody, jako czasu akumulacji różnego typu przydatnych w przyszłości kapitałów²⁴. Jednakże autorka zwraca uwagę, że dzieci potrzebują również nieustrukturyzowanego czasu, który nie przelicza się na lekcje baletu, treningi karate, zajęcia z rysunku czy kurs języka angielskiego, ale czasu grzebania patykami w ziemi, wałęsania się po podwórku i eksplorowania różnych miejsc²⁵. Również B. Chmielowska podkreśla fakt, że podejmując działania mające na celu dobre wykorzystanie czasu wolnego, który mają do dyspozycji uczniowie, należy pamiętać o tym, że dzieci i młodzież w wolnym czasie mają przede wszystkim odpocząć i zregenerować siły jednocześnie wdrażając się do racjonalnego organizowania sobie wolnego czasu²⁶.

²² J. Pięta, *Pedagogika czasu wolnego*, Warszawa 2008, s. 205.

²³ A. Jakubowicz-Bryx, *Czas wolny a zainteresowania uczniów w edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Relacje i Konteksty (w) edukacji elementarnej*, red. I. Adamek, M. Grochowalska, E. Żmijewska, Kraków 2010, s. 270.

²⁴ M. Brzozowska-Brywczyńska, *Wolny czas w (do)wolnej przestrzeni. Kilka uwag o miejscach dziecięcych w mieście*, [w:] *Czas wolny. Refleksje, dylematy, perspektywy*, red. D. Mroczkowska, Warszawa 2011, s. 139.

²⁶ B. Chmielowska, *Czas wolny ucznia i jego wykorzystanie*, [w:] *Pedagogika wobec problemów wychowania końca XX wieku*, red. E. Koziół, E. Kobylecka, Zielona Góra 2000, s. 130.

Jak podkreśla B. Rechnio, ucząc dziecko rozsądnego spędzania czasu wolnego, dbamy o jego zdrowie fizyczne i psychiczne, wspomagamy rozwój emocjonalny, rozwijamy zainteresowania, kształtujemy kreatywnego, poszukującego człowieka²⁷. Mając na uwadze wszystkie wymienione aspekty, wnioskować należy niezastąpioną rolę zajęć pozaszkolnych w rozwoju dziecka i organizacji jego czasu wolnego. Dlatego trzeba zadbać, aby placówki wychowania pozaszkolnego prowadziły formy zajęć rekreacyjno-kreatywnych, których nie ma w szkole oraz by były one prowadzone profesjonalnie na wysokim poziomie, aby program zajęć był atrakcyjny, systematycznie doskonalony pod kątem zmieniających się zainteresowań i potrzeb uczestników. L. Korczak zauważa czynniki, które sprzyjają korzystaniu przez dzieci w zajęciach pozaszkolnych. Do nich zalicza: dobre warunki materialne i lokalowe placówek, wyposażenie w niezbędne pomoce, sprzęt i materiały do prowadzenia zajęć, odpowiednie przygotowanie kadry, właściwa i sprawna organizacja pracy, życzliwy klimat wśród pedagogów i uczestników zajęć, zaangażowanie instruktorów i uczestników w realizację podjętych zadań. Ważne jest także profesjonalne prowadzenie zajęć rekreacyjno-kreatywnych, których brak w szkole, atrakcyjność programu zajęć, systematyczne doskonalenie pod kątem zmieniających się zainteresowań i potrzeb uczestników, reklamowanie programu zajęć i wyników pracy placówek pozaszkolnych, organizowanie konkursów, turniejów, przeglądów artystycznych, olimpiad, zatrudnianie osób odpowiednio wykwalifikowanych²⁸. A. Chudzyńska do czynników powodzenia pracy pozaszkolnej dodaje: dobrą współpracę pomiędzy szkołą i placówkami pozaszkolnymi dostosowanie godzin otwarcia placówek do czasu przebywania dzieci w szkole, zaangażowanie mieszkańców działalnością społeczno-wychowawczą w środowisku włączanie uczniów do prac związanych z przygotowaniem imprez²⁹. Istotne jest także promowanie programów zajęć i wyników pracy placówek pozaszkolnych, organizowanie konkursów, wystaw, przeglądów artystycznych, turniejów w celu prezentowania dorobku uczestników zajęć. Ważne jest także zatrudnienie osób odpowiednio wykwalifikowanych, inspirujących do działania w czasie wolnym.

Zajęcia pozaszkolne w gminie Wieliczka – wyniki badań

W niniejszym artykule zostaną przedstawione wyniki badań na temat zajęć pozaszkolnych, kierowanych do uczniów edukacji wczesnosz-

---

²⁷ B. Rechnio, *Czas wolny – radość i problem*, „Wszystko dla Szkoły” (2004) 7–8, s. 9.

²⁸ L. Korczak, *Kształtowanie zainteresowań dzieci i młodzieży w placówkach wychowania pozaszkolnego*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” (1991) 4, s. 163–166.

²⁹ A. Chudzyńska, *Praca pozaszkolna i pozaszkolna w osiedlu*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” (1991) 4, s. 161–162.

kolnej w gminie Wieliczka³⁰. Główny problem badawczy brzmiał: Jaka jest oferta i wykorzystanie zajęć pozaszkolnych kierowanych do uczniów edukacji wczesnoszkolnej w gminie Wieliczka? Celem badań było także porównanie oferty oraz dostępu do zajęć pozaszkolnych dla uczniów uczęszczających do szkół podstawowych w mieście oraz na wsi. W celu znalezienia odpowiedzi na problem główny, a także związane z nim problemy szczegółowe, zastosowana została metoda sondażu diagnostycznego, technika ankiety audytoryjnej anonimowej wśród rodziców uczniów klas I–III wybranych losowo szkół podstawowych w gminie Wieliczka oraz technika wywiadu skategoryzowanego wśród pracowników placówek organizujących zajęcia dodatkowe dla dzieci.

W badaniach ankietowych wzięło udział 178 osób. Najwięcej ankiet uzyskano od rodziców uczniów klas I–III Szkoły Podstawowej w Mietniowie (68 badanych osób), następnie Szkoły Podstawowej nr 3 w Wieliczce (59 badanych osób) i Szkoły Podstawowej nr 4 na ul. Krzyszkowickiej (51 badanych osób). Wszyscy rodzice, których dzieci uczęszczają do Szkoły Podstawowej w Mietniowie mieszkają na wsi, natomiast rodzice uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 3 i Szkoły Podstawowej nr 4 mieszkają w mieście. Uznając za istotną informację w procesie badawczym, autorka zadała pytanie o poziom wykształcenia ankietowanych rodziców. Najniższy poziom wykształcenia (największy odsetek rodziców z wykształceniem podstawowym i zawodowym oraz najmniejszy odsetek rodziców z wykształceniem wyższym) posiadają rodzice mieszkający na wsi. Wśród rodziców mieszkających w mieście wyraźnie dominuje wyższy poziom wykształcenia, ponad 50% ankietowanych rodziców posiada wykształcenie wyższe oraz ponad 30% wykształcenie średnie.

Chcąc się dowiedzieć, ilu uczniów korzysta z zajęć pozaszkolnych, organizowanych w gminie Wieliczka w ankiecie, zadano pytanie, „Czy Pani/Pana dziecko uczestniczy w zajęciach pozaszkolnych organizowanych w gminie Wieliczka?”. Zgodnie z uzyskanymi informacjami największy odsetek dzieci biorących udział w zajęciach pozaszkolnych (75%) uczęszcza do Szkoły Podstawowej nr 4 na ul. Krzyszkowickiej. Następnie (69%) uczniów klas I–III biorących udział w zajęciach pozaszkolnych uczęszcza do Szkoły Podstawowej nr 3 na ul. Sienkiewicza. Natomiast mniej niż połowa (49%) rodziców uczniów Szkoły Podstawowej w Mietniowie deklaruje udział swoich dzieci w zajęciach pozaszkolnych.

Badani rodzice wymienili różnorodne zajęcia pozaszkolne, w których uczestniczą ich dzieci. Autorka sklasyfikowała i ujęła je w pięć grup:

³⁰ Artykuł powstał na podstawie pracy magisterskiej pt. *Zajęcia pozaszkolne dla uczniów edukacji wczesnoszkolnej w gminie Wieliczka*, napisanej pod kierunkiem dr hab. Krystyny Zabawy na Wydziale Pedagogicznym Akademii Ignatianum w Krakowie w 2014 r.

zajęcia sportowe, zajęcia muzyczne, zajęcia taneczne, zajęcia językowe, i inne. Rodzice uczniów ze Szkoły Podstawowej z Mietniowa wśród zajęć sportowych rodzice wymienili: Szkoła Sztuk Walki Kung Fu Lung, piłka nożna Węgrzce Wielkie, piłka nożna Szkoła Futbolu Staniątki, nauka pływania Solne Miasto, zajęcia pływackie Wodnik. Do zajęć muzycznych zaliczono naukę gry na instrumentach: gitara, flet. Wśród zajęć tanecznych ankietowani wyszczególnili: balet organizowany przez CKiT, naukę tańca oraz uczestnictwo w Zespole Pieśni i Tańca Mietniowiaczy. W wielu ankietach rodzice podkreślali realizowany w szkole program „Akademia Sukcesu – indywidualizacja nauczania i wychowania uczniów klas I–III w gminie Wieliczka”, dzięki któremu dzieci uczestniczyły w zajęciach pływackich na wielickim basenie, w zajęciach komputerowych i językowych realizowanych w szkole. Natomiast rodzice uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 3 wśród zajęć sportowych wymienili: piłkę nożną Szkoła Futbolu Staniątki, Szkoła Futbolu Węgrzce Wielkie oraz Wieliczanka, tenis ziemny – korty Solne Miasto, MKS MOS Wieliczka mini siatkówka, zajęcia na basenie, sekcja pływacka Solne Miasto, Ośrodek Sportu i Rekreacji Wodnik, sztuki walki (capoeira, karate), gimnastyka, siatkówka. Wśród zajęć muzycznych rodzice wymieniali: scholę, naukę gry na gitarze CKiT, szkołę muzyczną, naukę gry na pianinie. Spośród zajęć językowych rodzice wyszczególnili: naukę języka angielskiego w szkołach językowych Kontekst, Leaderschool, a także CKiT. Wśród zajęć tanecznych wymieniali: balet, taniec CKiT. Dodatkowo rodzice podawali inne zajęcia pozaszkolne jak: zajęcia w Bibliotece, Robotowo CKiT, Wielicki Uniwersytet Dzieciocy, nauka malarstwa (prywatne lekcje), zajęcia w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Rodzice uczniów Szkoły Podstawowej nr 4 na ul. Krzyszkowickiej również wymienili różnorodne zajęcia pozaszkolne, w których biorą udział ich dzieci. W obszarze zajęć sportowych wskazywali: piłkę nożną klub UKS Gimnazjon, gimnastyka UKS Gimnazjon, zajęcia na basenie, sekcja pływacka Solne Miasto, Szkoła Walki Kung Fu Lung, Wielicki Klub Karate Kyokushin, Koszykówka UKS Regis. Zajęcia językowe: nauka języka angielskiego w CKiT, Leaderschool, Kontekst. Zajęcia muzyczne: gra na instrumentach gitara CKiT, pianino, skrzypce. Zajęcia taneczne: balet CKiT, studio baletowe Debiut Solne Miasto. Dodatkowo rodzice wymienili: oazę – parafia Świętego Pawła, Robotowo CKiT, Wielicki Uniwersytet Dzieciocy, jazdę konną Agata Janowska Siercza, poradnię psychologiczno-pedagogiczną, zajęcia w Bibliotece. Podkreślili, że w ramach programu szkolnego dzieci raz w tygodniu mają zajęcia na basenie, ponadto w szkole organizowane są różnorodne zajęcia dodatkowe z języka angielskiego, kółko teatralne, kółko matematyczne,

kółko muzyczne, kółko Caritas, kółko twórcze, w których biorą udział ich dzieci.

Następnie autorka zadała pytanie o częstotliwość uczestniczenia dzieci w zajęciach pozaszkolnych. Rodzice mieli do wyboru trzy odpowiedzi: raz w tygodniu, dwa razy w tygodniu, częściej. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, iż najrzadziej w zajęciach pozaszkolnych uczestniczą uczniowie Szkoły Podstawowej w Mietniowie. Zgodnie z odpowiedziami rodziców, 58% dzieci bierze udział w zajęciach raz w tygodniu, a jedynie 12% dzieci uczestniczy w zajęciach częściej niż dwa razy w tygodniu. Częstotliwość uczestniczenia w zajęciach uczniów Szkoły Podstawowej nr 3 i nr 4 jest zbliżona. Prawie połowa uczniów bierze udział w zajęciach pozaszkolnych częściej niż dwa razy w tygodniu, a tylko 20% uczniów uczestniczy w zajęciach pozaszkolnych raz w tygodniu.

Uczniowie mieszkający na wsi rzadziej korzystają z zajęć pozaszkolnych – przeważnie raz w tygodniu, natomiast uczniowie mieszkający w mieście w większości przypadków biorą udział w zajęciach częściej niż dwa razy w tygodniu.

Z badań wynika, iż wiąże się to z trudnościami deklarowanymi przez rodziców dzieci mieszkających na wsi, 81% z nich wyraża chęć zapisania dziecka na zajęcia pozaszkolne oraz tyle samo zgłasza trudności odnośnie uczęszczania dziecka na te zajęcia. Najczęściej deklarowanymi trudnościami są: czas związany z dowozem dziecka na zajęcia, ograniczenia czasowe (długa praca, obowiązki domowe rodziców) oraz koszty związane z dowozem dziecka. Ponad połowa rodziców mieszkających w mieście również twierdzi, że ma problemy takie jak: ograniczenia czasowe (długa praca, obowiązki domowe), koszty związane z opłatą w przypadku zajęć płatnych, nieodpowiednie godziny zajęć pozaszkolnych. Tak więc trudności rodziców są różne. Na wsi wiążą się one z czasem dowozu dziecka (odległość), natomiast w mieście z długą pracą rodziców i tym samym brakiem możliwości dowozu na zajęcia pozaszkolne.

Rodzice, którzy nie zadeklarowali udziału swoich dzieci w zajęciach pozaszkolnych zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi, czy kiedykolwiek myśleli o zapisaniu dziecka na zajęcia pozaszkolne. Z otrzymanych danych wynika, iż większość rodziców deklaruje chęć zapisania dziecka na zajęcia pozaszkolne. Największy odsetek (83%) rodziców, wyrażających chęć zapisania dziecka mieszka na wsi. Zauważono, że 25% rodziców, których dzieci uczęszczają do Szkoły Podstawowej nr 3, nie ma w planach zapisania dziecka na zajęcia pozaszkolne. Natomiast w Szkole Podstawowej nr 4 20% rodziców, nie wyraża chęci zapisania swojego dziecka na zajęcia pozaszkolne.

Chcąc się dowiedzieć, jaki jest poziom oraz dostęp do informacji na temat zajęć pozaszkolnych organizowanych w gminie Wieliczka, autor-

ka zadała pytanie: „Czy słyszała Pani/Pan na temat zajęć pozaszkolnych organizowanych w gminie Wieliczka?”. Jeżeli odpowiedź była twierdząca, rodzice mieli zaznaczyć źródło informacji wśród wymienionych możliwości: Internet, ulotki i ogłoszenia uliczne, informacja w szkole, informacja od innych rodziców lub dopisać własne propozycje. Z uzyskanych danych wynika, że większość rodziców miało dostęp do informacji na temat organizowanych zajęć pozaszkolnych w gminie Wieliczka. Najwięcej (84%) w Szkole Podstawowej nr 3, następnie w Szkole Podstawowej nr 4 (83%), a w Szkole Podstawowej w Mietniowie (74%) ankietowanych rodziców potwierdza uzyskanie informacji na temat organizowanych zajęć pozaszkolnych. Rodzice mieszkający na wsi wśród źródeł informacji na temat organizowanych zajęć pozaszkolnych najczęściej wymieniają: Internet, informację od innych rodziców, ulotki i ogłoszenia uliczne. Najwięcej rodziców uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 3 dowiedziało się o organizowanych zajęciach za pośrednictwem: Internetu (65%), informacji od innych rodziców (60%), ulotek i ogłoszeń ulicznych (56%). Natomiast rodzice uczniów Szkoły Podstawowej nr 4 na os. Krzyszkowice najczęściej wśród źródeł informacji wymieniają: informację od innych rodziców (78%), Internet (68%), informację w szkole (75%).

Wszyscy rodzice, których dzieci uczęszczają do Szkoły Podstawowej w Mietniowie zadeklarowali, że ich dzieci chętnie uczestniczą w zajęciach pozaszkolnych. Jeden rodzic dodatkowo dopisał informację, że „udział w zajęciach pozaszkolnych jest mobilizacją do odrabiania zadań domowych i wykonywania obowiązków domowych”. Również rodzice uczniów Szkoły Podstawowej nr 4 na os. Krzyszkowice zaznaczyli odpowiedź twierdzącą, ponadto jeden rodzic dopisał: „bywają dni, kiedy dziecko woli zostać w domu”. W opinii rodzica jedno dziecko ze Szkoły Podstawowej nr 3 niechętnie uczestniczy w zajęciach pozaszkolnych: „nie zawsze, czasami dziecko jest zmęczone i nie chce wychodzić z domu”. Nikt z rodziców nie zaznaczył odpowiedzi, że nie pytają o zdanie swojego dziecka, uważają, że dziecko powinno uczestniczyć w zajęciach pozaszkolnych, co świadczy o tym, że dziecko może samo decydować o udziale w zajęciach dodatkowych.

Następnie autorka zapytała respondentów o opinię „Czy uważa Pani/Pan, że zajęcia pozaszkolne są potrzebne dla rozwoju dziecka?”. Rodzice mieli do wyboru trzy odpowiedzi: tak, nie, nie mam zadania na ten temat. Jak wynika z badań większość – ponad (80%) ankietowanych rodziców ze wszystkich szkół odpowiedziało, że zajęcia pozaszkolne są potrzebne dla rozwoju dziecka. Najwięcej (7%) rodziców mieszkających na wsi stwierdziło, że zajęcia pozaszkolne nie są potrzebne dla rozwoju ich dziecka, (5%) zaznaczyło odpowiedź, że nie ma zdania na ten temat, (6%) rodziców uczniów Szkoły Podstawowej nr 3 również zaznaczyło odpo-

wiedź, że nie ma zdania na ten temat, natomiast 2%, że zajęcia pozaszkolne nie są potrzebne dla rozwoju dziecka. Należy stwierdzić, iż rodzice dostrzegają potrzebę uczestniczenia w zajęciach pozaszkolnych dla prawidłowego rozwoju ich dzieci. Jak wynika z przeprowadzonych badań, ponad 80% rodziców zauważa korzyści z uczestnictwa w zajęciach pozaszkolnych. Spośród reszty mających inny pogląd 8% rodziców mieszkających na wsi nie ma zdania na ten temat, a 5% uważa, że dzieci nie osiągają korzyści z uczestnictwa w zajęciach pozaszkolnych. Spośród ankietowanych, których dzieci uczęszczają do Szkoły Podstawowej nr 4 na os. Krzyszkowice, 2% rodziców uważa, że uczniowie nie osiągają korzyści oraz 2% rodziców nie ma zadania na ten temat. 4% rodziców uczniów Szkoły Podstawowej nr 3 sądzi, że dzieci nie osiągają korzyści z uczestnictwa w zajęciach pozaszkolnych. Tabela 3 przedstawia procentowy udział zaznaczanych przez ankietowanych korzyści, wynikających z uczestnictwa w zajęciach pozaszkolnych. Jak wynika z uzyskanych wyników badań, rodzice wszystkich szkół jednomyślnie najczęściej zaznaczali korzyść, jaką jest rozwój zainteresowań. Następne odpowiedzi się różnią. Wśród rodziców uczniów Szkoły Podstawowej w Mietniowie i Szkoły Podstawowej nr 4 na os. Krzyszkowice drugą najczęściej wybieraną korzyścią jest zdobywanie nowych umiejętności, natomiast rodzice uczniów Szkoły Podstawowej nr 3 w Wieliczce wymienili zdobywanie nowej wiedzy. Rodzice mieszkający na wsi w dalszej kolejności wymieniali zwiększenie zaradności dziecka oraz lepszy start życiowy. Dodatkowo rodzice dopisali: „poszerzenie horyzontów myślowych, umiejętność różnych zachowań w nowym środowisku”, „córka chętnie uczęszcza na zajęcia baletu i jest to dla niej motywacja do wykonania terminowo innych zadań, ponieważ jeżeli nie wyrobi się z zajęciami szkolnymi, nie jeździ na pozaszkolne, co jest największą karą”. Rodzice uczniów Szkoły Podstawowej na os. Krzyszkowice w dalszej kolejności docenili: zdobywanie nowej wiedzy, zdobywanie nowych doświadczeń oraz umiejętność planowania czasu wolnego. Niektórzy z nich dopisali: „Kondycja fizyczna, praca w grupie, zaangażowanie, rywalizacja, koledzy, przyjaźnie”, „nabywanie samodzielności”, „umiejętność pracy w grupie, kształtowanie zaradności, kształtowanie odpowiedzialności za swój los”. Rodzice uczniów Szkoły Podstawowej nr 3 uznali za bardzo ważne: zdobywanie nowych umiejętności, umiejętność nawiązywania nowych kontaktów oraz zdobywanie nowych doświadczeń. Dodatkowo wymienili: „zaplanowany czas mądrze spędzony”, „rozwój fizyczny, przyzwyczajenie do aktywności fizycznej”, „aktywne spędzanie czasu wolnego, a nie oglądanie telewizji i granie w gry komputerowe”, „pomoc w odnalezieniu swoich talentów, mocnych stron oraz ich rozwijanie”, „ukierunkowanie dziecka, pomoc w wyborze przyszłego zawodu, aktywne spędzanie czasu wolnego, uspołecznienie dziecka”.

W ostatnim pytaniu autorka zapytała o oczekiwania rodziców wobec oferty zajęć pozaszkolnych organizowanych w gminie Wieliczka. Poprosiła o zaznaczenie trzech najważniejszych według ankietowanych możliwości lub dopisanie własnych. Najczęściej zaznaczanym przez ankietowanych ze wszystkich rodzajów szkół oczekiwaniem wobec oferty zajęć jest większa liczba i dostępność bezpłatnych zajęć pozaszkolnych (ponad 90% rodziców wszystkich badanych szkół). Rodzice uczniów Szkoły Podstawowej nr 3 i Szkoły Podstawowej nr 4 na os. Krzyszkowice jednomyślnie najczęściej zaznaczali: większą liczbę zajęć innowacyjnych nastawionych na rozwój dziecka oraz większą różnorodność zajęć. Natomiast wśród rodziców uczniów Szkoły Podstawowej w Mietniowie druga najczęściej zaznaczana odpowiedź to większa liczba zajęć realizowana w szkole, domach kultury w miejscu zamieszkania oraz zorganizowany dojazd dzieci na zajęcia pozaszkolne.

Z uwagi na walory programowe, organizacyjne i metodyczne zajęcia pozaszkolne stanowią istotne ogniwo w procesie organizowania czasu wolnego dzieci i młodzieży w gminie Wieliczka. Pełnią liczne zadania w dziedzinie wspomagania rozwoju, wychowania i kształcenia młodego pokolenia m.in. poprzez: rozwijanie różnorodnych umiejętności, zainteresowań, pozytywnych postaw społeczno-moralnych, uzdolnień, przygotowanie do uczestnictwa w kulturze, inspirowanie aktywności społecznej, podnoszenie kultury czasu wolnego. Na podstawie informacji uzyskanych z kwestionariuszy ankiet oraz przeprowadzonych wywiadów można twierdzić, że dzieci bardzo chętnie biorą udział w zajęciach pozaszkolnych oraz angażują się w ich udział. Również rodzice interesują się organizowanymi zajęciami dodatkowymi dla dzieci, dostrzegają potrzebę uczestniczenia w nich dla wszechstronnego rozwoju swoich dzieci oraz zauważają korzyści płynące z brania udziału w różnorodnych zajęciach. Pozytywnymi aspektami jest rozwój zainteresowań, zdobywanie nowych umiejętności, wiedzy, doświadczeń, nawiązywanie nowych kontaktów, umiejętność planowania czasu wolnego. Dostrzegają oni korzyści długoterminowe; jak lepszy start życiowy, umiejętność zachowania w nowym środowisku, przyjaźnie, kształtowanie odpowiedzialności za swój los, pomoc w odnalezieniu talentów oraz wyborze przyszłego zawodu. Ze względu na dużą liczbę dzieci biorących udział w zajęciach sportowych: piłka nożna, karate, siatkówka, koszykówka, gimnastyka oraz tanecznych, baletowych rodzice sami dopisują następujące korzyści: rozwój fizyczny, kondycja fizyczna, przyzwyczajenie do aktywności fizycznej, rywalizacja. Ponadto rodzice uczniów szkół podstawowych zgłaszają swoje oczekiwania w stosunku do oferty zajęć pozaszkolnych w gminie Wieliczka. Przede wszystkim największy odsetek rodziców wszystkich badanych szkół oczekuje większej liczby i dostępności bezpłatnych zajęć pozaszkolnych. Rodzice mieszkający na wsi

mają nadzieję na większą liczbę zajęć dodatkowych realizowanych w szkole, domach kultury w miejscu zamieszkania oraz zorganizowany dojazd dzieci na zajęcia pozaszkolne. Na obszarach wiejskich autorka odnotowała również znacznie niższy poziom wykształcenia wśród rodziców uczniów edukacji wczesnoszkolnej. Warto dodać, że w dzisiejszych czasach miejsce zamieszkania nie powinno implikować poziomu wykształcenia.

W kontekście analizy zgromadzonego materiału badawczego dostrzeżono duże zaangażowanie jednostek samorządowych w sektor edukacji, rekreacji w gminie Wieliczka. W 2013 roku rozpoczęła się budowa świetlicy środowiskowej w Mietniowie w ramach zadania: kompleksowe zagospodarowanie obszarów wiejskich w gminie Wieliczka. Świetlica będzie spełniać standardy europejskie oraz będzie odpowiedzią na potrzeby dzieci z obszarów wiejskich. Rodzice uczniów mieszkających w mieście jednomyślnie oczekują większej liczby zajęć innowacyjnych nastawionych na rozwój dziecka oraz większej różnorodności zajęć. Ważną informacją dla tych rodziców jest podpisanie 14 maja 2014 roku przez Burmistrza Wieliczki A. Kozioła z ks. A. Augustyńskim przewodniczącym Zarządu Stowarzyszenia Siemacha umowy na uruchomienie i prowadzenie na terenie gminy, placówki wsparcia dziennego w formie specjalistycznej dla 60 dzieci. Zgodnie z ofertą Stowarzyszenia dzieci objęte będą szerokimi działaniami wychowawczymi, edukacyjnymi, polegającymi na pracy specjalistycznej z wychowankami, organizowaniu zajęć sportowych, rekreacyjnych, wspieraniu rozwoju kulturalnego, społecznego, aktywizowaniu, rozwoju talentów i zainteresowań. Również w 2013 roku gmina Wieliczka uzyskała certyfikat Ogólnopolskiego Programu Certyfikacji Gmin i Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej „Samorządowy Lider Edukacji”. Warto podkreślić fakt, iż ideą Programu jest identyfikowanie i promowanie jednostek samorządu terytorialnego podejmujących wartościowe inicjatywy w dziedzinie rozwoju edukacji oraz systemu oświaty, a także podnoszenie jakości działań samorządów w sferze lokalnej polityki edukacyjnej. Ważnym aspektem jest także realizowany w okresie od 1 września 2012 r. do 30 czerwca 2013 r. przez gminę projekt Akademia sukcesu – indywidualizacja nauczania i wychowania uczniów klas I–III w gminie Wieliczka, głównie w szkołach podstawowych na obszarach wiejskich. Dodatkowo budowane są świetlice środowiskowe m.in. w Lednicy, Janowicach, Mietniowie umożliwiające organizację różnorodnych zajęć pozaszkolnych bliżej miejsca zamieszkania dzieci.

Rozwój zainteresowań i aspiracji dzieci powoduje konieczność dalszej rozbudowy zadań placówek wychowania pozaszkolnego jako ważnego ogniwa w procesie kształtowania rozwijającego się społeczeństwa. Warto pamiętać, że czas wolny stanowi istotną wartość dla współczesnego człowieka, ale prawdziwą wartością staje się wtedy, gdy służy rozwojowi.

Bibliografia

Augustyński A., *Przestrzeń zaufania i nadziei*, [w:] „Świat Problemów” (2011) 4.

Brzozowska-Brywczyńska M., *Wolny czas w (do)wolnej przestrzeni. Kilka uwag o miejscach dziecięcych w mieście*, [w:] *Czas wolny. Refleksje, dylematy, perspektywy*, red. D. Mroczkowska, Wyd. Difin, Warszawa 2011.

Bykowska O., Szymański M. J., *Organizacja czasu wolnego dzieci w Polsce*, Wyd. Naukowe UP, Kraków 2008.

Chmielowska B., *Czas wolny ucznia i jego wykorzystanie*, [w:] *Pedagogika wobec problemów wychowania końca XX wieku*, red. E. Kozioł, E. Kobyłecka, Wyd. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego, Zielona Góra 2000.

Chudzyńska A., *Praca pozalekcyjna i pozaszkolna w osiedlu*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” (1991) 4.

http://www.wieliczka.eu/pl/11014/4834/Zespol_ds_Profilaktyki_Ochrony_Zdrowia_i_Osob_Niepelnospawnych.html, (dostęp: 20.04.2014).

http://www.wieliczka.eu/pl/1951/124627/Certyfikat_%E2%80%9ESa-morzadowy_Lider_Edukacji%E2%80%9D_dla_Wieliczki.html, (dostęp: 15.04.2014).

Jakubowicz-Bryx A., *Czas wolny a zainteresowania uczniów w edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Relacje i Konteksty (w) edukacji elementarnej*, red. I. Adamek, M. Grochowalska, E. Żmijewska, Wyd. Nauk. UP, Kraków 2010.

Kamiński A., *Funkcje pedagogiki społecznej. Praca socjalna i kulturalna*, Wyd. PWN, Warszawa 1980.

Klasińska B., *Kształtowanie zainteresowań uczniów wyzwaniem współczesnej i przyszłej edukacji*, <http://zn.mwse.edu.pl/ebooki/18/139-149.pdf>, (dostęp: 21.03.2014).

Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, http://www.unicef.org/magic/resources/CRC_polish_language_version.pdf, (dostęp: 20.03.2014).

Korczak L., *Kształtowanie zainteresowań dzieci i młodzieży w placówkach wychowania pozaszkolnego*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” (1991) 4.

Kupisiewicz Cz., *Dydaktyka ogólna*, GRAF PUNKT, Warszawa 2000.

Oficjalna strona internetowa Polskiego Stowarzyszenia Wychowania Pozaszkolnego, http://pswp.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=136:o-nas&catid=46:informacje-podstawowe&Itemid=90, (dostęp: 15.04.2014).

Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wyd. „Żak”, Warszawa 2001.

Pięta J., *Pedagogika czasu wolnego*, DrukTur, Warszawa 2008.

Pindera P., Pindera M., Szostak A., *Czas wolny dzieci*, „Nauczyciel i Szkoła” (2003) 1–2.

Rechnio B., *Czas wolny – radość i problem*, „Wszystko dla Szkoły” (2004) 7–8.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach. Dz. U. Nr 109 poz. 631

Smolińska-Theiss B., *Wychowanie pozalekcyjne i pozaszkolne – wkład Aleksandra Kamińskiego w rozwój pedagogiki społecznej*, [w:] *Aleksander Kamiński i jego twórczość pedagogiczna. Dyskusja o przeszłości wobec teraźniejszości i przyszłości*, red. E. Marynowicz- Hetka, H. Kubicka, M. Grenosik, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.

Wilk T., *Niektóre obszary pracy opiekuńczo-wychowawczej i edukacyjnej szkoły oraz środowiska lokalnego*, Impuls, Kraków 2007.

Winiarski M., *Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży w rejonie zamieszkania*, WSIP, Warszawa 1979.

Wołczyk J., Passini B., *Oświata równoległa, wychowanie równoległe*, [w:] *Wychowanie i środowisko*, red. T. Pilch, B. Passini, WSIP, Warszawa 1979.

Wroczyński R., *Pedagogika społeczna*, PWN, Warszawa 1976.

Zawadzka A., *Dziecko a zmienność nauki szkolnej: opieka rodzicielska, realizacja potrzeb biologicznych, obowiązków i wartość wypoczynku ucznia klasy trzeciej ze zmiany ранней lub popołudniowej*, Wrocław 1991.

Streszczenie

W artykule autorka, opierając się na analizie literatury przedmiotu oraz przeprowadzonych badaniach własnych, opisuje rolę zajęć pozaszkolnych w rozwoju dziecka i organizacji czasu wolnego oraz analizuje udział uczniów klas I–III w zajęciach pozaszkolnych w gminie Wieliczka. Z uwagi na walory programowe, organizacyjne i metodyczne zajęcia pozaszkolne stanowią istotne ogniwo w procesie organizowania czasu wolnego dzieci i młodzieży. Pełnią liczne zadania w dziedzinie wspomagania rozwoju, wychowania i kształcenia młodego pokolenia m.in. poprzez: rozwijanie różnorodnych umiejętności, zainteresowań, pozytywnych postaw społeczno-moralnych, uzdolnień, przygotowanie do uczestnictwa w kulturze, inspirowanie aktywności społecznej, podnoszenie kultury czasu wolnego. Zajęciom pozaszkolnym towarzyszy przyjazna atmosfera pozbawiona stresów i napięć, które są częstym zjawiskiem

w szkole. Praca w małych grupach pozwala na indywidualizację zajęć i budowanie pozytywnych, przyjacielskich więzi między dziećmi. Wspólna praca i zabawa pod opieką życzliwych instruktorów, którzy znając ich problemy i środowisko rodzinne potrafią otoczyć swych podopiecznych odpowiednią opieką. W dzisiejszej rzeczywistości zauważa się pewną prawidłowość – im większe miasto tym większa różnorodność ofert kierowanych do dzieci i młodzieży. Dlatego bardzo ważne jest zaangażowanie najbliższego środowiska, placówek kulturalno-oświatowych w organizację różnorodnych zajęć wspierających rozwój dziecka. Wobec takiej sytuacji należy wzbogacić i uatrakcyjnić oferty instytucji oraz podjąć społeczny wysiłek, by dotrzeć do jak najszerszej grupy odbiorców. Nierzadką praktyką jest działalność edukacyjna i wychowawcza w małych ośrodkach, które nie dysponują celowo powołanymi instytucjami kulturalno-wychowawczymi, ale potrafią zorganizować wspólnymi społecznymi siłami różnorodne przedsięwzięcia. Placówki wychowania pozaszkolnego pełnią w systemie oświaty bardzo ważną rolę, poszerzając funkcje szkoły oraz współpracując z rodziną i środowiskiem lokalnym. Organizatorami pozaszkolnych placówek kultury i oświaty mogą być państwowe i społeczne instytucje oświatowe, kulturalne, organizacje społeczne, stowarzyszenia oraz inne instytucje uprawnione do podejmowania intencjonalnej działalności wychowawczej. Pozaszkolne placówki systemu kultury i oświaty stanowią część składową systemu kształcenia równoległego będącego systemem całkowitego systemu kształcenia i wychowania.

Słowa kluczowe: czas wolny, zajęcia pozaszkolne, edukacja wczesnoszkolna, zainteresowania, wychowanie do czasu wolnego.

Way of Free Time – Extracurricular Activities for Students in Grades I–III in the Municipality of Wieliczka

Summary

In the article the author based on the analysis of literature and studies describes the role of after-school activities on child development and organization of leisure time and analyze the participation of students in grades I-III in extracurricular activities in the municipality of Wieliczka. Due to the advantages of the program, organizational and methodical extracurricular activities are an important link in the process of organizing free time for children and youth. Perform a number of tasks in the field of supporting the development, education and training among the young generation by: developing a variety of skills, interests, positive so-

cio-moral attitudes, abilities, preparing to participate in culture, inspiring social activity, raising the culture of leisure time. Extracurricular activity was accompanied by a friendly atmosphere free from the stresses and strains that are common in school. Working in small groups allows for individualization of classes and building positive, friendly ties between children. Working together and having fun under the care of friendly instructors who are already aware of their problems and the family environment are able to surround their subjects appropriate care. In today's reality, it is noted a pattern - the bigger the city, the greater the variety of offers to children and adolescents. Therefore, it is important to involve the nearest environment, cultural and educational institutions in organizing various activities to support the development of the child. In view of this situation, enrich and attractive offer social institutions and take the effort to reach the widest possible audience. It is common practice for education activities in small centers that do not have deliberately invoked cultural and educational institutions, but they can arrange joint ventures diverse social forces. Extracurricular education institutions play in the education system a very important role in expanding the functions of school and working with the family and the local community. The organizers of extracurricular cultural and educational institutions may be state and public institutions of educational, cultural, social organizations, associations and other institutions authorized to take intentional educational activity. Non-school institutions of culture and education system are part of a parallel education system which is running in an overall system of education and upbringing.

Keywords: leisure time, extracurricular activities, primary school, interests, education for leisure.

Adres do korespondencji:

Mgr Justyna Domoń

Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 4

im. Erazma Józefa Jerzmanowskiego w Wieliczce

e-mail: justynadomon@o2.pl